

Sant Jordi Any Espriu

EL PERSONATGE

XXL Espriu

El pas del temps produeix efectes de vegades estranys de distància i proximitat. Els fets convertits en Història passen per una mena de cinta contínua davant dels ulls del vianant, i tal com passen desapareixen. El meu avi havia conegut en Joan Maragall, i tot i que quan me'n parlava jo no era ni adolescent, la verticalitat del temps em fa una mica de vertigen quan ara parlo de l'Espriu als joves, i em miren com si els parlés de la guerra de Cuba, de la qual també me'n parlava el meu avi, que tenia dotze anys quan va començar –i sobre aquells fets va fer el seu primer poema–, la mateixa edat que tenia jo quan l'escoltava.

Terrors de calendari al marge, quin és l'Espriu en joc a la Catalunya de 2013? Es pot discórrer sobre la contingència d'aquest aspecte o d'aquell, valorar l'oportunitat de l'Espriu èpico-civil, del creador de tradicions, i de molts altres, però fent justícia a la veritat, s'hauria de dir que cap.

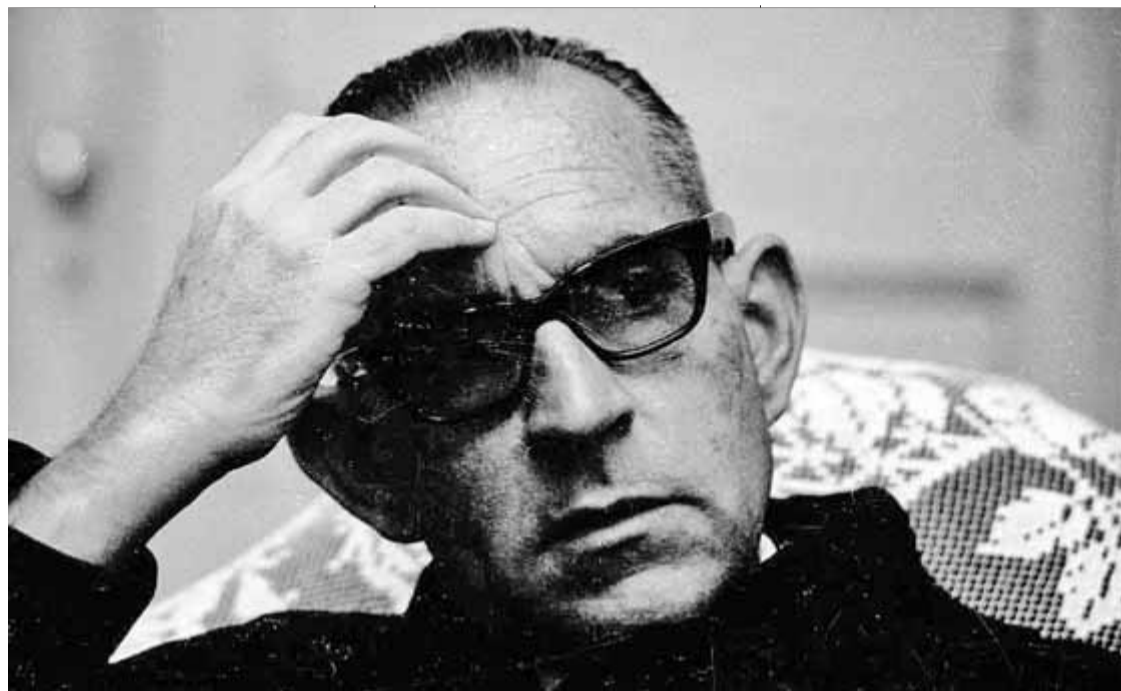
Dins el gueto literari –gueto han aconseguit que acabi sent–, Espriu continua sent allò que era, que és i que, passi el que passi pel carrer, no ha deixat mai de ser: el gran poeta de l'Olimp local, i un dels pocs amb lloc propi en l'internacional, malgrat les fòbies i les blasmes, de les quals també

han estat objecte Dante, Goethe, Cervantes: forma part de la tradició literària encaterinar-se contra l'autor que la majoria troba imprescindible, i ja no diu ni a favor ni en contra del qui ho practica.

Tornem als continguts: si fa uns anys la dimensió èpico-civil de Salvador Espriu va ser un dels elements que va posar en contra seva un sector del gremi de la lletra, exhumar-lo ara és el més convenient? La majoria de posicionaments morals d'Espriu no han perdut vigència, però d'altres semblen dubtosos. Per exemple, la necessitat d'entesa amb Espanya no viu un bon moment, i tal com la preconitza Espriu, encara menys. Però passi el que passi en la política, una entesa o una altra hi haurà d'haver amb Espanya, i al marge d'objectius i resultats, com més serenes i raonables siguin les formes, millor; com menys punys aixecats es vegin d'una banda i de l'altra, més garanties d'èxit.

Confondre diplomàcia amb debilitat –i encarnar en la pràctica tal confusió– és un dels punts flacs dels catalans enfangats en la vida pública, i l'ethos espriuà podria acabar essent el referent d'una possible entesa futura, que ara mateix desprèn una tremenda pesta d'impossible.

Hi ha, com a mínim, dos

Salvador Espriu, en una entrevista a Presència l'any 1968 ■ JORDI SOLER

Esprius més, i no pas separats entre ells –ni amb l'èpico-civil esmentat fins ara–, però sí visibles des dels trets: l'expressionista i el metafísic. L'expressionista –també en podríem dir satíric– és, crec, el menys conegut, potser perquè està centrat en dues obres, *Primera història d'Esther* i *Les cançons d'Ariadna*, però també repartit en moments més o menys breus en gairebé tota l'obra, en especial, les narracions. Cal tornar a dir, cal no deixar de fer-ho, que *Primera història d'Esther* és una obra mestra que es pot posar al costat de qualsevol altra, estigui en l'altura que esti-

gui. Finalment, l'Espriu metafísic sembla el més fàcil, el més planer. Quin autor que comença no es veu amb cor d'emular els clars, límpids, abastables, poemes de *Cementiri de Sinera*, fets relativament amb poques paraules –vinya, xiprer, núvol, pluja, platja, mar, vent, camp, record, mirall, viatge, somni, hivern, claror, solitud, silenci, vespre, mort–. La senzillesa és enganyosa, Espriu mateix ho deia: la poesia ha de ser clara i difícil.

El lector que es permeti una lectura calmada dels llibres lírics, d'aquest fins a *Setmana Santa*, trobarà la delicada orfebreria ar-

quitectònica que acaba dibuixant un univers autosuficient. Serà aquest l'Espriu empàtic amb els temps actuals?

El cronista que se'ls adreça és més escèptic que mai, però només de la capacitat d'atenció i estima d'una societat majoritàriament analfabeta i distreta; no pel que fa a l'obra de Salvador Espriu. Per acabar, una obvietat: no hi ha tres Esprius (o més), sinó un de sol, proteic sens dubte, però tot unitari i entrellaçat, tal com diu ell mateix: "Salvo el meu maligne / nombre en la unitat. / Enllà de contraris / veig identitat."

Miquel de Palol

EL TEATRE

Un dramaturg entre bastidors

Salvador Espriu li esclata la popularitat el 1957: Jordi Sarsanedas s'atreveix a posar en escena *Primera història d'Esther*. Espriu l'havia escrita, una dècada endarrere: feia una improvisació grotesca per a títols d'un tema bíblic i se la imaginava representada a la seva Sinera imaginària i amb un vocabulari que rescatés mots de l'oblit. Per això, Oriol Broggi, mig en broma, entregava un glossari als espectadors del 2007 al TNC.

Espriu era una de les veus de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB), embrió d'un teatre nacional, des del qual es volia dignificar el teatre català, amb autors de casa i de fora. El resultat de *Primera història...* a l'ADB va ser immediat. És un especta-

cle que ha tingut molt de predicament. Perquè, cinc anys més tard, va ser Ricard Salvat, impulsor amb Maria Aurèlia Capmany de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual –desentenant-se d'un Institut del Teatre en hores baixes–, qui en faria una nova adaptació. També Broggi en va signar una versió. Salvat es va sentir, altra vegada, menystingut pel TNC. I n'estava més dolgut encara quan, el 2002, al Lliure, havia estat capaç d'interessar el públic amb la revisió de *Ronda de mort a Sinera* estrenada el 1965 –un recital que es va empescar Salvat amb versos d'Espriu.

Els centres d'arts escèniques van confiar en Joan Ollé perquè fes un homenatge al vers d'Espriu a *El jardí dels cinc arbres*

Un detall de 'Primera història d'Esther', del 2007, al TNC ■ T. MIRÓ

(TNC, 2009). No s'havia comptat tampoc amb Salvat, que, finalment, va morir uns mesos abans.

Espriu era un nom respectat a les cartelleres teatrals de mitjan dels seixanta. Per això, Salvat el va animar a presentar més títols: la cartellera popular estava orfe des de Josep Maria de Sagarra i es volia enaltir el poeta del poble. Però la rigorositat d'Espriu l'obligava a dedicar molt mesos a construir una trama i el seu batec ressonava bé en la poesia. Sí que va accedir a fer algun treball per encàrrec, com ara *Una altra Fedra, si us plau*, que va escriure per a Núria Espert, que va tractar a l'Adrià Gual. El cert és que Espriu es devia moure més còmode entre bambolines escrutant els versos traduïts d'*Antígona* que no pas saludant el públic.

Jordi Bordes

